

Бондаренко В. В. Виставка «Василь Сухомлинський – дитячий письменник»: структура, принципи створення, особливості функціонування / В. Бондаренко / Зб. матеріал. ІХ Міжнар. наук.-практ. конференції та ХХІІІ Всеукр. Пед. читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: Щоб у серці жила Батьківщина» / упорядк. О. В. Сухомлинської, П. О. Олешка. – Луцьк : Надстир'я, 2016. – С. 23-26.

Бондаренко В.В.

**Виставка «Василь Сухомлинський – дитячий письменник»: структура,
принцип створення, особливості функціонування**

У музеях педагогічного, літературного, художнього, історичного профілю книга доволі часто виступає основною складовою експозиції. І це цілком закономірно, адже значення писемних пам'яток для розуміння події, явища чи процесу в історії людства є вирішальним. Однак книга, як літературна пам'ятка епохи, або результат роботи певної людини, цікава передусім завдяки своєму змісту, який сприймається лише шляхом прочитання. Це процес більш складний і тривалий (а в умовах музейного показу майже неможливий) порівнянно із зоровим сприйняттям. Книга, яка не є рідкісною, має звичайний формат і непоказну обкладинку навряд чи запам'ятається екскурсанту. Крім того, сьогодні, в епоху інформаційних технологій, дуже важко привернути увагу до книг як до носіїв інформації в музейному просторі. В цьому й полягає складність їх експонування. Саме тому під час створення виставок, основою яких є книги, музейним працівникам доводиться залучати допоміжні засоби, знаходити нові додаткові прийоми експонування книги, які б допомагали відвідувачу побачити її змістове наповнення, зрозуміти наукову концепцію виставки і, водночас, викликали інтерес до книги як до музейного експонату. Саме такі допоміжні експозиційні засоби і було застосовано науковцями Педагогічного музею України під час роботи над виставкою «Василь Сухомлинський – дитячий письменник».

Педагогічний музей України щорічно організовує виставку присвячену одному з аспектів творчості видатного українського педагога, мислителя – Василя Олександровича Сухомлинського. Так, у 2015 році до річниці від дня народження педагога тема була такою: «Василь Сухомлинський – дитячий

письменник». На меті виставки було показати власне процес становлення Василя Сухомлинського як дитячого письменника. Перед науковцями музею постало декілька завдань: вшанувати пам'ять Василя Олександровича; поетапно розкрити процес становлення педагога як дитячого письменника; показати важливість художніх мініатюр для дітей та їхню роль в навчально-виховному процесі. Реалізувати вищезазначені завдання засобами експозиції виявилось доволі складно, адже головним експозиційним матеріалом були книги, періодичні статті, власне їхній зміст. Науковцям, що працювали над цією виставкою, довелося розробляти науково-допоміжні експозиційні засоби, застосовувати особливі художні прийоми та інтерактивні форми подачі матеріалу, які допомогли б розкрити і унаочнити зміст експозиції.

Тематико-експозиційний план виставки включав такі розділи: 1. Дитячі книги К. Ушинського та Б. Грінченка; 2. Слово і мова; 3. Уроки мислення серед природи; 4. Казка в Павлиській школі; 5. Читанки та підручники, в яких використовуються твори В. Сухомлинського; 6. Збірки художніх мініатюр В. Сухомлинського; 7. Дитячі малюнки за творами В. Сухомлинського.

Перший розділ, «Дитячі книги К. Ушинського та Б. Грінченка», що передбачав звернення до досвіду попередників, було оформлено традиційно – з використанням портрета педагога і його творчого доробку в царині дитячої літератури. Другий розділ - «Слово і мова», мав на меті показати ставлення В. Сухомлинського до слова і рідної мови. Адже саме слову і мові педагог надавав великого значення у вихованні особистості. Образ рідного слова пронизує всі педагогічні праці вченого. Любов до книги Василь Олександрович також вчить виховувати у дітей через слово. В оформленні цього розділу були використані прижиттєві статті Василя Олександровича: «Слово рідної мови», «Джерело невмирущої криниці», брошура «Щоб у серці жила батьківщина», в яких педагог говорить про любов до слова і рідної мови, про нерозривну єдність мови і сім'ї, мови і Батьківщини. Для того щоб донести до відвідувача ідейне наповнення цих публікацій і символічно показати зв'язок рідної мови з такими цінностями як родина, Батьківщина, природа у вітрину було поміщено слова «Сім'я», «Довкілля», «Батьківщина» складені з пластикових літер. Металева

перо і чорнильниця, стародрук, художні збірочки невеликого формату також були використані з метою викликати у рецепієнта асоціації пов'язані зі словом, мовою, писемністю.

Наступна частина експозиції була присвячена урокам мислення серед природи. Василь Сухомлинський був переконаний, що для того, щоб навчити дитину сприймати, розуміти слово, а згодом правильно використовувати його у писемному і усному мовленні треба повести її до невичерпного й вічно нового джерела знань - у природу: в сад, у ліс, на берег річки, в поле, звертати увагу на найтонші відтінки кольорів, звуків, рухів. Усе це мало відобразитися в слові. Педагог говорив: «З дітьми ми подорожували до джерел рідного слова. Ми йшли дивитися уранішню зорю, слухати пісню жайворонка і гудіння бджіл, щоб проникнути в багатющий, доступний світ – світ слова. І тоді слово ставало в моїх руках знаряддям, за допомогою якого я розплющував дітям очі на багатство навколишнього світу. Відчуваючи, переживаючи красу побаченого і почутого, діти сприймали якнайтонші відтінки слова, і через слово краса входила в їх душу» [1, с. 208]. Під час таких уроків мислення серед природи і почали народжуватися перші казки складені Василем Олександровичем для своїх вихованців - «Казки школи під голубим небом». Це був один з ключових розділів виставки, художнє оформлення якого мало бути досить промовистим. Єдиними музейними експонатами, які розкривали цей педагогічний метод роботи вченого, були праці В. Сухомлинського та фотознімки. Традиційне оформлення цього розділу (з використанням книги «Серце віддаю дітям», цитат, фото) було б не дуже вигідним з боку емоційного впливу на екскурсантів. Тому науковцями музею було вирішено створити інсталяцію, яка б умовно відтворювала подорож учнів Павлівської школи разом зі своїм наставником до джерела живої думки. Для оформлення такої інсталяції було використано збільшений фотознімок учнів разом зі своїм учителем серед природи та природні матеріали - листя дерев, сухоцвіт, гілочки, плоди каштану, які схематично відтворювали атмосферу, в якій проходили уроки мислення. Використання такого додаткового засобу в оформленні експозиції викликало ширший інтерес у відвідувачів музею. Крім того, ця вітрина мала ще й значне

образне навантаження, оскільки метод виховання й навчання дітей засобами природи є ключовим в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.

Іншим засобом, який допоміг у змістовній і цікавій формі представити відвідувачам виставки педагогічні погляди Василя Сухомлинського на уроки мислення серед природи, був показ уривку документального фільму про вченого. Відвідувачі змогли побачити В. Сухомлинського, почути його голос, переглянути фрагменти уроків Школи під голубим небом. Це мало неабиякий емоційний вплив на екскурсантів. Четвертий розділ виставки - «Казка у павлівській школі» - теж був оформлений з використанням допоміжних експозиційних засобів, наприклад, макетів казкових героїв, подібних до тих, які виготовляв В. Сухомлинський разом зі своїми учнями у кімнаті казки, живого кактусу поруч з фото, на якому зображено Сухомлинського з учнями у теплиці Павлівської школи з кактусом у руках. Певне смислове навантаження несли також квіти біля портрету педагога – рожеві хризантеми. Ці квіти було обрано не випадково, адже у Василя Сухомлинського був власний педагогічний прийом пов'язаний з цими квітами. У педагога з учнями була угода: якщо між ними повне взаєморозуміння, на стіл вчителя школярі ставили рожеві хризантеми, якщо ж виникали якісь непорозуміння – фіолетові. До портрету було покладено рожеві хризантеми, як символ вдячності учнів своєму мудрому і доброму наставнику.

Окремим розділом на виставці були представлені творчі роботи вихованців дошкільного навчального закладу «Ялинка» ім. В. О. Сухомлинського (м. Бровари). Це дитячі малюнки виконані за оповіданнями Василя Сухомлинського. Вони не лише стали художньою окрасою виставки, а й яскравою ілюстрацією того, як використовуються сьогодні художні мініатюри видатного педагога в роботі з дошкільниками. Ще одним прикладом використання оповідань Василя Сухомлинського в навчально-виховному процесі послугувала презентація мультфільму за оповіданням «Співуча пір'їнка», розробленого вихователями ДНЗ «Ялинка». Після перегляду таких мультфільмів з дітьми проводяться бесіди на морально-етичні теми.

Усі вищезазначені експозиційні прийоми, які були використані під час оформлення цієї виставки, значно допомогли унаочнити й розкрити зазначену тему. На матеріалах експозиції та за допомогою спеціальних художніх, інтерактивних методів науковцям музею вдалося відтворити процес становлення В. Сухомлинського як дитячого письменника, показати велику роль його творчого доробку у навчально-виховній роботі з дітьми, і, що не менш важливо, зацікавити відвідувачів, змусити пережити певні емоції від побаченого, що спонукатиме їх знову відвідати музей. Образна мова експозиції, створеної з абсолютно різних експонатів, допомогла показати книгу, глибше розкрити її зміст та ідейне наповнення.

Література:

1. Сухомлинський В.О. / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 5. - 639 с.
2. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів : монографія / упоряд. : О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко ; авт. кол. : О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, В. С. Курило, І. Д. Бех та ін. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» , 2012. – 504 с.
3. Музееведение. Музеи исторического профиля : Учеб. пособие для вузов по спец. «История» / под ред. К. Г. Левыкина, В. Хербста. – М.: Высш. школа, 1988. – 431 с.